

TO IN ONO.

Umetniki o umetnosti.

Priobčuje Alojzij Res.

Zgodovina umetnosti uči, da morata tam, kjer naj bi se dosegel vrhunec popolnosti, narod in genij posameznika delovati skupno.

Lewes.

Najfinejši patos leži v preprostosti.

Feuerbach.

Umetniki so paraziti in kritiki so paraziti parasitov.

Carabin.

Vse, kar je resnično, je dobro; pri globljem opazovanju tudi lepo.

Feuerbach.

Kritika sledi stvarstvu duha kot senca telesu. Malo koristi, ker je večina kritikov nezadostna.

Delacroix.

Že vnaprej se podvržem kritiki. Hočem, da me kritizirajo. Ako bi me ne kritizirali, bi se ne poznal. Pravična kritika mi je dala naukov, krivična moči.

Vernet.

Pot k popolnosti in k vsakemu napredku je neprestana kritika samega sebe.

Böcklin.

Prave lepote v umetnosti so neminljive in večne, občudujejo jih v vseh časih; toda vse nosijo nošo svojega časa.

Delacroix.

Stvar je lepa le, če je resnična. Izven resnice ni lepote!

Rodin.

Skrivnost lepega moramo iskati v resničnem. Stari mojstri niso ničesar ustvarili: oni so spoznali.

Ingres.

Kdor mi more povedati, zakaj je slika lepa, temu plačam steklenico!

Degas.

Umetnina je kristalizirano individualno spoznanje vidne narave.

Stauffer - Bern.

Umetnik je tisti, ki gleda obsežneje, više in jasneje kakor drugi ljudje. »Vidiš zvezdo tu gori?« vpraša vsakdanjega človeka. »Ne.« — »Jaz, jaz jo pa vidim!«

Préault.

Občutiti, kar vidi, dati, kar občuti, to je življenje umetnika.

Max Klinger.

Risba je poštenost umetnosti.

Ingres.

Ne brigajte se mnogo za barve! Zagrabite prvi svetlobni učinek in barva pride sama po sebi.

Hunt.

Za slikarja je koristno, da ima posnemalce: učé ga, vsega se izogibati, kar naredé.

Constable.

Ideja, da je uboštvo talentu ugodno, je popolnoma napačna. Materialne težkoče tolikih let so me, naj reče kdo, kar hoče, odvrnile od moje prave poti in radi njih sem izgubil toliko časa, da ne bom mogel zamujenega v vsem svojem življenju nikdar dohiteti.

Meissonier.

Premišljeval sem o uboštvi in spoznal, da je umetnost vedno živela z njim, v njem vzrastla, s pomočjo njega uspela in umrla, kakor hitro jo je uboštvo zapustilo.

Burne - Jones.

Slikar naj bi ne bil poročen; otroci in slike so prevažne stvari, da bi jih rodil en mož.

Burne - Jones.

Človek, ki stoče pod pritiskom telesnih bolečin ali materialnih skrbi, ne more ustvarjati genialnih del.

David de Angers.

Hvalite me v časopisju manj in plačujte me bolje, za drugo bom že sam skrbel.

Feuerbach.

Malenkostne skrbi so smrt umetniškega ustvarjanja.

Feuerbach.

Originalnost, kakor jo pojmuje širše občinstvo, v veliki umetnosti ne obstoja. Umetniki, ki nimajo potrpljenja, da bi se priborili do pravega talenta, se vdajajo bizarnosti in nenavadnosti snovi ali oblik, neglede na resnico. To imenujejo potem originalnost, pa nima popolnoma nobene vrednosti.

Rodin.

Slikanje je neprestano omejevanje in odrezovanje preobilnih idej: neprestano lastno kritiziranje.

Böcklin.

Prvi princip (preprostosti) je žrtev vsega postranskega.

Delacroix.

Ostanite naivni, ostanite resnični!

Thomas Conture.

Kaj je umetnost drugega — mislim lepo, pravo in vzvišeno umetnost — kot, nočem reči: fotografična slika, pač pa merilo, ki kaže stopnjo popolnosti človeške duše... Duša sprejme s posredovanjem živčnega sistema vtisek, ki se v možganih ustali in oplodi, na tem pravem resonančnem tlu, kjer postane harmonično in izveni vse čutno delovanje.

Segantini.

Gospodje kritiki so v temeljni zmoti, ako trdovratno trdijo, da je imela moderna umetnost pre nagljen razvoj. Mislijo, da vidijo že streho, ko nasprotno niti ves material še ni zbran za zgradbo.

Segantini.

Umetnost ne more umreti; umetniški čut je v nas in je del naše narave: združen in vpleten je med naše strasti in zato — naj tudi materialisti in nihilisti trdijo nasprotno (že so izmučeni, zapostavljeni, premagani) — je umetniški čut nepremagljiv.

Segantini.

TO IN ONO.

Simon Gregorčič.

Prihodnje leto bo deset let, kar je umrl Simon Gregorčič. Bilo bi potrebno, da mislimo že zdaj na to. Znano je, da je ostalo v zapuščini še dokaj pesmi, ki bi jih lahko zbrali v posebno — zadnjo knjigo. Da so manj vredne, slabše blago? Nič ne dé. Gregorčičev ugled pri tem ne bo trpel, pomogle bi le do tega, da bi imeli »vse ude« njegovega kipa, ki bi stal potem pred nami jasno začrtan.

K jasnosti bi pripomogla tudi korespondenca in vse podrobnosti iz njegovega življenja, ki so zdaj njegovim ožjim prijateljem še znane. Odlašanje ni na mestu. Zadnja zbirka poezij naj bi obsegala tudi vse to, da bi imeli v njej popolno kritično monografijo.

Zdi se mi vse to potrebno in da je že skrajni čas, če mislim na tretji del Grafenauerjeve zgodovine, v katerem pride na vrsto Gregorčič. Koliko podatkov in samoizpovedi bi tako dobil, ki bi pojasnile to in ono. Tako n. pr. iz prošnje za penzijo — pisana deloma v verzih, deloma v prozi (nemško) — kjer Gregorčič med drugim karakterizira naučnemu ministru svojo umetniško pot, ali iz Stritarjevega pisma, ki je nekaka poetika.

Komur je za jasno sliko Gregorčičevo v Grafenauerju, ne bo več čakal, ne bo odlašal, ne bo imel predsodkov glede objave! Če bi izšla zbirka — kot sem jo označil — in Grafenauerjev III. del ob desetletnici — bi to bila najlepša proslava Gregorčičevega spomina.

Toliko začasno v iniciativo. *Dr. Jos. Lovrenčič.*

Iz Segantínijevih pisem.¹

Priobčil Alojzij Res.

Hotel bi, da je umetnost srednica med Bogom in našo dušo.

Ko ustvarjamo umetnino, oplemenitujemo in izpopolnjujemo lastno dušo in večkrat tudi duše drugih.

Če čutimo, da živi ideja umetnosti v nas, če porabimo vse svoje zmožnosti za to, da dozori — potem postane kot plamen, ki hipoma ožari našo dušo. Moč tega plamena je nepremagljiva in — umetnina je porojena in polna življenja.

Vsak močan občutek mora dozoreti v samotji; le na ta način lahko živimo in krepimo, kar je našega. Življenje pod pritiskom sveta in misli drugih ljudi slabi in ubija.

Naprej, mladi prijatelj-poet, vse Vas kliče! Mnogi tu spodaj gre brezbrizna mimo in ne gleda gor. Naš je vonj rož in naša je misel, oprašajoča in obdajajoča se z lepoto, ki jo priroda onemu podaja, ki ji daruje vso svojo pravo, globoko in strastno ljubezen.

Skratka, hočem, da ne opazijo nič malenkostne bližine človeka v sliki; hočem, da je slika od barve

¹ Izdala njegova hči Bianca Segantini v Milanu. Izšla so tudi v nemškem prevodu (Klinkhardt & Biermann — Leipzig).

razplamtela misel. Ali so rože kaj drugega? To je božanska umetnost.

Vprašuješ, kaj delam? Hotel bi stisniti prirodo v svojo pest in napraviti iz nje pesem. — Sen je krasen, a snov me ubija.

Kaj bi bila priroda, če bi ne rodila rož? Umetnost bi morala biti roža življenja in ljubezen do prirode. Ako nam tega ne podaja, je puščava ali travnik brez rož.

Ugaja mi, biti zaljubljen v svojo umetniško koncepcijo, jo božati, igrati se z njo. Čeravno me grize želja, da bi ji dal izraza, se zadovoljim najprej s tem, da ji ustvarim dober dom; opazujem jo potem z notranjim očesom v najrazličnejših stališčih, obližjih, občutjih, svetlobi.

Umetnost je ljubezen, ovita v lepoto. Prava umetnina obstoja sama po sebi in ne po cenitvi od danes in jutri. S tem hočem reči, da z vsakim motivom, najsi je historičen, religiozen, fantastičen ali realističen, ustvarimo lahko umotvor.

V premišljevanju je umetnost preustvarjena: plebs hoče, da je umetnost lahka in dostopna očem, ne da bi se občutju pridružila misel, in vendar je umetnost misel oblike, misel barve, misel harmonije, misel ljubezni in lepote, ki objema vse stvari.

Mislim, da slika, ki ne vsebuje v sebi harmonije barv, ni pravo delo slikarstva. Za to se gre. To moramo v delu intenzivno čutiti. Slikarstvo ni nič brez misterija fature in ta se poraja v vsakem posameznem slučaju organsko po poti naravnega zasledovanja in opazovanja stvari, ki jih hočemo slikati. Iz takega organskega podajanja nastane luč in luč je življenje barve. Kakorhitro sem tedaj očrtal linije na platno, ki odgovarjajo mojemu idealnemu hotenju, začnem nanašati barve na platno v tankih, a širokih potezih, puščajoč med posameznimi potezami prostor, ki ga napolnim s komplementarnimi barvami... Nikdar ne mešam barv na paleti. Ker zmešane barve izgube svoj lesk. Čim (organično) čistejše so barve, ki jih devamo na platno, tem večji lesk bo v sliki in — posledica tega — tem več zraka in resničnosti.

Umetniki o umetnosti.

Priobčuje Alojzij Res.

Kot dva tečaja vse zdrave umetnosti označimo lahko zemeljsko in nebeško domovino. V prvo požene svoje korenine, k drugi se vzpne do vrhunca. V tem duhu in njemu odgovarjajoči obliki bo umetnost vedno živahno delovala.

Richter.

Kdor hodi vedno za drugimi, ne bo šel nikdar mimo njih.

Michelangelo.

Umetnost je pač posebna stvar; končno ni noben princip, nobena teorija, ampak izraz življenja, ki je vezan na osebnosti in le po osebnostih more ostati pri življenju.

Thoma.

Koliko je kdo v umetnosti vreden, spoznamo tudi po tem, kaj v umetnosti ceni.

Ne lepo gledati, ampak dobro gledati!

Umetnost je vest človeštva. Hebbel.

V vsakem dobrem portretu mora biti nekaj karkature. Ingres.

Ljudje, ki nimajo nič fantazije, morajo biti nujno ozkosrčni; manjka jim možnosti, poglobiti se v tuje narave in razmere.

Vse, kar je lepega, umre v človeku, a ne v umetnosti: Cosa bella mortal passa, e non d' arte.

Leonardo da Vinci.

V prosti, krasni prirodi hočem vedno živeti, poglobljati se vedno bolj v njenega duha, v njej Boga prav spoznati in vsemogočnega Boga ljubezni ljubiti iz vse duše do konca dni; hočem ga častiti globoko in tiho v dnu srca, častiti s svojim življenjem in z deli svoje umetnosti. Življenje in umetnost morata biti vedno eno in se ne smeta ločiti; tako je bilo pri starih.

Richter.

K umetnosti spada ljubezen, ker ljubezen je analogna fizični toploti in le ob toploti gori rojstvo.

Hebbel.

Kar predvsem zahtevam od kritika, je, da ni ne slep, ne pilslep; drugič, da je dobrohoten. Da vidi! Poroča naj o tem, kar vidi, in potem, če ga veseli, lahko radi mene tudi še pove, kaj je ob tej ali oni umetnini občutil. A varuje naj se, umetniku podtikati »intencije«. — Kaj mi je mar vse, kar pišejo o mojih delih, kajti to ne izpremeni nobene poteze čopiča na njih. Dela ostanejo. Glejte jih in zaupajte lastnim očem! — Vzemimo n. pr. mojo »Noč«. Dobil sem mnogo pisem, ki so sliko interpretirala ali zahtevala pojasnila od mene. Človek bi počil, vam pravim! Nekdo je videl v njej alegorijo legitimne in illegitimne ljubezni, drugi je zavohal v njej apoteozo absolutnega ... ne končal bi, ko bi hotel vse naštet, norci vsi skupaj!

Hodler.

Umetnik postane le oni, ki se boji lastne sodbe. Anzengruber.

Nič ne umori duše tako hitro, kakor strast ugajati ljudem. Gorkij.

Umetnik mora prirodo prisiliti, da gre skozi njegovo glavo in srce. Delacroix.

Produktivna kritika je možna le, če kritik ob umetnini ne pozabi življenja in njenih kulturnih vezi.

Umetnost, ki ne izvira iz življenja, je umetničenje. Weiß.

Umetnik in sploh človek, ki živi umetnosti, bi se ne smel poročiti. Umetnik mora biti prost. Čehov.

Poznam umetnike, ki govorijo o svoji umetnosti tako filozofično — kakor da bi ne imeli nikdar opravka z njo. Weiß.

Vsej umetnosti je pogoj umetnikovo življenje in iz tega življenja porojena posebnost njegovih oči.

Ivan Cankar.

Ne smeli bi toliko govoriti o »smereh«. Kakor da bi smeri napravile umetnika in ne narobe. Smer je le zunanja obleka umetnika, če tiči mož za njo, je smer dobra; tudi v umetnosti obleka ne naredi moža.

Liebermann.

Največja nevarnost, ki preti pesniku od naroda, je, da ga izroče šomaštru. Pauly.

Če bi gledali vsi ljudje enako, bi bila rodila zemlja enega samega velikega umetnika in nobenega več za njim. Ivan Cankar.

Tudi poezija izgubi, kakor vse drugo, svojo svežo preprostost in posebnost, ako jo hočemo označiti kot rokodelstvo. Gorkij.

Umetnik, ki ne dvomi o sebi, se ne bo nikdar povzpел do najvišjih vrhuncov umetnosti. Slava tebi, umetnik, če je tvoje delo večje od časti, ki jo uživaš, nesreča, če je enako, gorje, če je nižje. Ubog tisti umetnik, ki se, prepričan, da je ustvaril umetnino, vprašuje čudeč, kako daleč mu je Bog pomagal!

Leonardo da Vinci.

Človek biti je več, kot biti literat! Lienhard.

Po mojem mnenju mora umetnost napolnjevati le naše najlepše, najčistejše ure; prestaviti nas mora iz brezbarvne resničnosti v pisano kraljestvo fantazije, kjer nimajo prikazni več žalnega traku, kjer se kaže vse življenje čisto in veliko, objemajoč preteklost, bodočnost in sedanjost. Umetnost mora odvzeti prah in smeti, skorjo; ki se v življenju tako kmalu vleže okoli srca in čuvstev, in nas odpuščati s prostim, čistim in velikim pogledom. Richter.

Uš v Platonovem »Sofistu«.

Na stara leta je starogrški mislec Platon (427 do 347 pr. Kr.) stopil z olimpskih višav abstraktnosti v nižave konkretnosti in začel prodirati v spoznanje posameznih predmetov. Začel jih je razdeljevati v razpole in vrste, vse, rudnine, rastline in živali. Pri tej klasifikaciji se je odločno uprl vsaki delitvi, ki bi izvirala iz zgolj površne občečloveške ali posebej narodnostne cenzure. Tako se mu smešno zdi, deliti ljudi v Grke in barbare; pravi, da bi bilo to prav takó bedasto, kakor človeški rod v Frigijce in Ne-Frigijce. Ta klasifikacija vseh možnih predmetov in spoznanj naših se pričinja že v dialogu Sofist (Σοφιστής). In pri tem delu vedno opozarja, naj se učencu ne zdi noben predmet manjvreden; »lasje, blato in umazarija« imajo prav takó svoje »ideje« ali »pravzore« kakor najvzvišenejši predmeti. Čim bolj se bo učenec staral, tem bolj pravično bo presojal vse stvari. Le na ljudsko sodbo in cenitev nič dati! Ljudem n. pr. se studijo uši; filozofu ne. Filozof vé, da imata spretnost (τέχνη) vojnega poveljevanja ter spretnost iskanja uši nekaj skupnega in podobnega — oboje je lov (τὸν διὰ στρατηγικῆς ἢ θηροιστικῆς [ἢ φθέρ, uš] διηλόντα θηρευτική, Soph. 22 76). Učenci so se staremu Platonu, ko jim je to v akademiji razkladal, najbrž natihem in naskrivnem muzali; mi bi se ne; nam je resničnost smeh pregnala. Dr. J. D.

